

Таїр Халілов, біографія.

Таїр Бекірович Халілов з'явився на світ 6 вересня 1940 року в селі Карабай (нині Відродження) Старо-Кримського району Кримської АРСР. 18 травня 1944 року родину зі семи осіб (батьки і п'ятеро дітей) арештували і під конвоем привезли на залізничну станцію Іслам-Терек (нині Кіровське). Звідти депортували в Макаріївський район Костромської області. Таїр ріс у дитячому будинку в Узбекистані. Після закінчення середньої школи з російською мовою навчання пройшов службу в армії. У 1969 році закінчив Ташкентський сільськогосподарський інститут, де отримав фах «вчений-агроном, плодоовочівник-виноградар». З 1969 до 1971 року працював у садвинрадгоспі «Ахангаран-2» Ташкентської області. До Криму повернувся у травні 1990 року, поселився в селі Пушкіне Советського (Ічкінського) району. Таїр Халілов є членом Спілки письменників України. Таїр Халілов у своїй творчості досліджує пограничні стани людського існування, що робить його письмо близьким до філософії екзистенціалізму. Таїр Халілов написав повість «Забрана Батьківщина», яка на реальних подіях і неспростовних фактах розповідає про геноцид кримсько-татарського народу. Історичні злочини, завжди вражають своїм цинізмом та жагучою несправедливістю. Скільки б років не минуло,

депортація кримських татар 1944 року, не може залишати байдужою.

Радянська влада в ті часи, говорила про необхідність «виселення», через «масовий колабораціонізм та дезертирство» кримських татар на початку Другої вітчизняної війни. Та насправді цифри, були вміло сфабриковані, в них об'єднали втікачів різних національностей, заради потреб тогочасного режиму. Крім того, більше ніж за тридцять років до цього, масові покарання заборонила Гаазька конвенція 1907 років.

Офіційна версія та реальність насправді сильно відрізнялись, так за інформацією влади дозволялось брати до 500 кг речей на руки, а в реальності багатьом доводилось покидати домівки з однією торбинкою, або й взагалі без речей. Це здебільшого залежало від офіцерів «на місцях», в їх владі було вбити людину яка чинила опір, або була заслабкою щоб йти.

Офіційні цифри тих часів говорять про те, що в місцях спец поселень померли 20-25% татар, насправді історики говорять що цифра сягала 46%.

Та це мало хвилювало Радянський союз, який певніше за все, готувався до нової битви з Туреччиною, й таким чином позбувався населення, нелояльного до влади. Політика Сталіна передбачала ідейне перетворення півострову на Кримську область, були перейменовані майже всі поселення, назви яких мали кримськотатарське походження.

Жахи того часу пережив і описав у своїй автобіографії, письменник Таїр Халілов. Він народився 6 вересня 1940 року в селі Карабай (Відродження), в часи депортації йому було лише 4 роки, тому більшість спогадів отримав від нині покійної старшої сестри.

На момент коли о 4 ранку 18 травня 1944, прийшли НКВДисти в домі крім батька й матері було 5 дітей. На збори дали лише п'ятнадцять хвилин, і за цей час батьки ледь встигли одягти дітей, а забрати сімейні цінності, прикраси та господарство офіцери не дозволили. Як правило, майно кримських татар згодом описували й передавали переселенцям з України та Росії. Попереду сім'ю очікував товарний вагон, який став справжньою в'язницею для них та ще сотень кримських татар. Дорога зайняла місяць, протягом якого діти спостерігали голод, знуцання та

смерть, в задущливій тісноті та антисанітарії. За цей час вони не бачили жодної допомоги, ні медичної, ні гуманітарної, ні простого співчуття.

Пунктом призначення стала Костромська область, а саме ліспромгосп Шайтан, де були тільки дерев'яні бараки в глухому лісі, що кишіли клопами. В тих страшних умовах швидко ширились хвороби, від них та моральних страждань люди помирали сім'ями. Так в родині Таїра Халілова мати померла від тифу, а старша сестра та її родина від туберкульозу. Батько намагався втекти від того жаху до Узбекистану, але був спійманий та отримав двадцять років увезення в таборах.

В ті роки, загалом було депортовано 200174 людини, частина була вислана до Гулагу, але більша частина була заслана на спец поселення, яке пережили не всі. Спец переселенці мали заборону на повернення до Криму та звинувачення у зраді батьківщини.

Втративши обох батьків, Таїр Халілов та його малолітні брати й сестри були поміщені до одного з дитячих будинків Узбекистану. Далі майбутнього письменника очікувала російськомовна середня школа, та обов'язкова служба в армії.

Перші кроки письменництва Таїра Халілова походять з дитинства, й перші його твори були написані російською мовою. А згодом, в більш зрілому віці він почав писати рідною мовою, і навіть був кореспондентом газети Ленінський стяг (Ленін байраги).

Повернувшись зі служби, він вступає до Ташкентського сільськогосподарського інституту, який закінчує 1969 року, щоб працювати в садвинсовгоспі Ахангаран-2 в Ташкенті. І в 1971 році з дипломом вченого агрономаплодоовочівника-виноградаря, Таїр Халілов вперше намагається повернутися додому. Спроб було декілька, перш ніж 1989 року влада дозволила масове повернення кримських татар додому. Тоді в травні 1990 року він остаточно повернувся до Криму, де проживає й зараз в Ічкінському районі, селі Пушкіне.

Нескорений характер і релігійна свідомість кримських татар були надто незручними для радянської влади, чим вони й порушували загальну картину покірного народу. Тотальне виселення та репресії дозволяли отримати контроль на волелюбним народом, виправдовуючись «ненадійністю» кримських татар. Політика була спрямована на усвідомлене винищення цілого народу та його духу. Та хвилям репресій так і не вдалось змити національне та релігійне самоусвідомлення татар.

Це несправедливе вигнання цілого народу з рідних земель та особливий настрій Криму втілив згодом у своїй творчості Таїр Халілов. Одразу слід зазначити, що в перекладі з кримськотатарської мови практично неможливо повністю зберегти її специфіку та значення деяких виразів. Однак особливість художньої літератури, закладається в тому, що попри національну своєрідність, вона залишається близькою для кожного, завдяки авторському концепту та власній атмосфері

твору. Тому в найбільш відомих творах «Запах базиліку» та «До останнього подиху», так чітко відчуюся національні риси. Здавалось би, невеликі деталі зображають побут і традиції кримського народу. На фоні них особливо яскраво відчуються внутрішні переживання головних героїв, сила яких в характері. Особистості створені Таїром Халіловим, за своє життя пережили випробування, які могли зламати, але в них залишається віра і надія на краще майбутнє.

Так у повісті «До останнього подиху» він описав останній день з життя літнього чоловіка, що прикутий до ліжка. Який збирає останні сили аби відчинити двері, згадуючи своє непросте життя, таке близьке до автобіографії самого автора. Є тут і болісне осмислення долі кримськотатарського народу, звинуваченого, депортованого та пограбованого. Та попри це, знаходячись між смертю та життям, після всіх випробувань, герой залишається відданим своєму народу та рідній землі. У творах Таїра Халілова людська душа героя завжди розкривається через випробування, непрості життєві обставини та власні трагедії. Це філософські пошуки істинної сутності людини, які роками загартовуються, аби в певний момент постати перед читачем.

Творчість Таїра Халілова підносить нас до самотньої кримськотатарської душі, раненої з роками але, з усім тим здатною відчувати красу і спокій.

Про життя після написання автобіографії Таїра Халілова відомо не багато. Немає інтерв'ю, та інформації щодо особистого життя письменника. Те, що достеменно відомо на цей час є членом Національної Спілки Письменників України й надалі проживає в селі Пушкіне. Час від часу переклади його творів з'являються у виданні Кримська світлиця. Це єдина україномовна газета Кримського півострова, що регулярно публікує твори кримськотатарських письменників в українському перекладі, й не зважаючи на політику діє до цього часу. У 2018 на фестивалі Кримський інжир в Києві Таїр Халілов став лауреатом фестивалю, в спеціальній номінації «Вклад в розвиток кримськотатарської літератури».

